ORAŞUL ALB

— “White City” 1990 —

de Lewis Shiner

Traducerea: Florin Pîtea

Tesla ridică la buze bucata de muşchi de vacă. Volumul bucăţii este de aproximativ 3,906 centimetri cubi, sau 0,02777 din întreaga friptură. În timp ce mestecă, observă o pată pe dosul furculiţei sale. Ia un şervet curat din teancul de lângă cotul său stâng şi şterge energic furculiţa.

E aşezat la o masă rezervată din restaurantul de la capătul vestic al Palatului de Onoare. Priveşte afară, către Expoziţia Columbiană şi Târgul Mondial din Chicago. Ne aflăm în luna octombrie a anului 1893. Soarele a apus de mult şi reflexiile luminilor electrice ale lui Tesla scânteiează pe suprafaţa Bazinului Principal, transformând stropii fântânii arteziene în giuvaeruri sclipitoare. La capătul îndepărtat al Bazinului se înalţă Statuia Republicii, în straie fluturânde, încununată cu ramuri de măslin. Pe toate laturile acestuia se aşterne Oraşul Alb, într-o eleganţă imaculată, mărturie a superbei arhitecturi din Grecia şi Roma antică. Străzile lui friguroase sunt populate de oameni mustăcioşi în redingote şi femei robuste în şaluri de lână.

Este ora 9:45. La miezul nopţii, Nikola Tesla va produce cel mai mare miracol al său. Numărul doisprezece pare fast. Pentru el e important, din motive pe care nu le poate înţelege, că doisprezece este divizibil cu trei.

Anne Morgan, fiica bancherului J. Pierpont Morgan, stă în picioare la mică distanţă de masa lui. Deşi încă în liceu, este înaltă, stăpână pe sine, izbitor de atrăgătoare. Ezită să-l deranjeze pe Tesla, ştiind că el preferă să cineze singur. Totuşi, se simte atrasă către el în mod irezistibil. Este slab ca un ţâr şi frumos ca diavolul în persoană, cu ochii cenuşii, de oţel, care-i pătrund până în suflet.

— Domnule Tesla, spune ea, sper că nu vă deranjez.

Tesla ridică privirea, zâmbeşte cu blândeţe.

— Domnişoară Morgan.

Începe să se ridice de la masă.

— Vă rog, nu vă ridicaţi. îmi era doar teamă că n-am să vă întâlnesc. Sperasem că ne-am putea plimba împreună după ce terminaţi aici.

— Aş fi încântat.

— Vă voi aştepta acolo, lângă Bazin.

Ea se retrage. În timp ce-şi târăşte o mână înmănuşată de-a lungul balustradei, încearcă să evite mulţimile ameţite care forfotesc în perimetrul Expoziţiei. Mâine, Târgul se va închide şi va trece în istorie. Deja sunt discuţii în contradictoriu cu privire la ceea ce urmează să se întâmple cu aceste splendide clădiri. Nu există nici bani pentru întreţinerea lor, nici dorinţa să fie demolate. Primarul oraşului Chicago, Carter Harrison, îşi face griji că vor sfârşi murdare şi vandalizate, oferind adăpost pentru sutele de săraci care nu vor mai avea locuri de muncă atunci când se va sfârşi Târgul.

Gândurile ei se întorc la Tesla. Descoperă că e extrem de îndrăgostită de el. Cel puţin o parte din atracţie stă în misterul vieţii lui personale. Până la vârsta de treizeci şi şapte de ani, nu a fost căsătorit niciodată, nici logodit.

A auzit zvonuri că gusturile lui ar putea fi, ca să ne exprimăm delicat, de natură grecească. Nu există nici o dovadă care să susțină această bârfă şi ea nu-i dă crezare. Mai degrabă pare plauzibil că nici o femeie n-a fost încă dornică să suporte numeroasele idiosincrazii ale inventatorului.

Cu un aer absent îşi atinge lobul gol al urechii stângi. Nu mai poartă cerceii de perle care l-au deranjat atât de tare la prima lor întâlnire. Se îmbujorează când îşi aminteşte şi, în acel moment, apare Tesia.

— Ne plimbăm? întreabă el.

Ea încuviințează şi îşi potriveşte pasul după al lui, având grijă să nu-l ia de braț. Tesla nu agreează contactul fizic cu alte persoane.

În stânga lor este Sala Agriculturii. A auzit că atracția care se bucură de cea mai mare popularitate este o bucată de brânză de unsprezece tone, din Ontario. La fel ca mulți alți vizitatori ai Târgului, de fapt nu a vizionat nici unul dintre exponate. Acestea par prozaice prin comparație cu puritatea şi liniile clasice ale clădirilor care le adăpostesc. Parfumul trandafirilor proaspeți se revarsă prin uşile deschise şi, pentru o clipă, e pierdută într-o reverie a New York-ului ei natal primăvara.

În timp ce trec pe lângă capătul clădirii, se află în întuneric timp de câteva momente. Tesla pare să se cutremure. A fost tăcut şi atent, ca şi când, din obişnuință, şi-ar fi numărat paşii. N-ar surprinde-o dacă aşa ar fi într-adevăr cazul.

— E ceva în neregulă? întreabă ea.

— Nu, zice Tesla. Nu-i nimic.

De fapt, pentru Tesla întunericul e plin de coşmaruri care stau la pândă. Chiar acum avea din nou cinci ani şi-l privea pe fratele său mai mare, Daniel, cum cade şi moare. Ani întregi de introspecție vinovată nu au făcut scena mai clară. Stăteau împreună în capătul scărilor de la pod, iar apoi Daniel a căzut în întuneric. A căzut? L-a împins Nikola, într-un moment de furie copilărească?

Toată viața s-a temut de întuneric. Tatăl său îi lua lumânările, aşa încât micul Nikola şi-a făcut propriile sale lumânări. Acum, adultul Tesla adusese lumina electrică în Oraşul Alb, transportată de curentul sigur, necostisitor, alternativ. Acesta este doar începutul.

Cei doi ocolesc capătul estic al Palatului de Onoare. La Sala Muzicii, Orchestra Imperială din Austria interpretează melodii de Wagner. Anne Morgan se înfioară în răcoarea serii.

— Uitați-vă la lună, spune ea. Nu-i aşa că e romantic?

Zâmbetul lui Tesla pare condescendent.

— Niciodată n-am înțeles impulsul romantic. Noi, oamenii, suntem maşinării din carne şi nimic mai mult.

— Nu prea e o imagine plăcută.

— Nu intenționez să fiu jignitor, ci numai exact. Acesta este scopul ştiinței, la urma urmei.

— Da, bineînțeles, spune Anne Morgan. Ştiința.

Se pare că nu există nici o cale prin care să ajungă la el, nici o fisură în exteriorul său rece. Aici au renunțat celelalte, îşi zice ea. Am să mă dovedesc mai puternică decât toate. În scurta ei existență privilegiată a obținut întotdeauna ceea ce a vrut.

— Mi-aş dori să ştiu mai mult despre ea.

— Ştiința este o lumină pură, albă, spune Tesla. Străluceşte în mod egal asupra tuturor lucrurilor şi dezvăluie adevărurile lor particulare. Alungă nesiguranța şi opinia subiectivă şi contradicția. Prin ea noi stăpânim lumea.

Printr-un ocol s-au întors la vest şi în dreapta lor este Clădirea Artelor Liberale. Anne a auzit că adăposteşte atât de multe picturi şi sculpturi, încât nu poți decât să rătăceşti neajutorat prin ea. Să încerci să găseşti toată opera unui artist anume, sau să-i cauți pe impresioniştii francezi, despre care a auzit atât de multe, ar fi cu totul zadarnic.

Sub luminile electrice ale lui Tesla, fațada lustruită a clădirii scânteiează. Pentru o clipă, privind de-a lungul şirului imposibil de lung de coloane corintice perfecte, Anne simte ceea ce simte Tesla: triumful omului asupra naturii, dorința de a cuceri şi forma şi controla. Apoi briza nopții îi aduce parfumul trandafirilor de dincolo de Bazin şi sentimentul se risipeşte.

Intră împreună în Clădirea Electricității şi stau în centru, dedesubtul marelui dom. Aici e instalat exponatul Westinghouse, un uriaş arc de boltă acoperit cu o cortină, care e susținut pe o platformă din metal. Dincolo de arc sunt două spirale Tesla enorme, cele mai mari construite vreodată. La cheia arcului de boltă se află o pancartă pe care sunt înscrise cuvintele: COMPANIA ELECTRICĂ & MANUFACTURIERĂ WESTINGHOUSE ! SISTEM MULTIFAZAT TESLA.

Tesla e într-o dispoziție triumfătoare. S-a dovedit că Edison, principalul său rival, a greşit. Curentul alternativ va fi opțiunea viitorului. Săptămâna aceasta, companiei Westinghouse i s-a acordat ca premiu contractul pentru construirea primelor două generatoare la cascada Niagara. Tesla nu-l poate ierta pe Edison pentru că i-a angajat pe ştrengarii din Menlo Park să răpească animale de casă, pe care apoi le-a electrocutat cu curent alternativ - zicea că le-a aplicat „efectul Westinghouse”. Dar tentativele meschine, nebuneşti, ale lui Edison de a discredita sistemul multifazat au dat greş, iar el s-a dovedit a fi un om bătrân, amărît şi lipsit de imaginație.

Edison a pierdut şi istoria îl va da curând uitării.

Însuşi George Westinghouse, patronul lui Tesla, este aici în această seară. La fel şi J.P. Morgan, tatăl Annei, şi William K. Vanderbilt şi primarul Harrison. De asemenea, aici se afla prietenii lui Tesla, Robert şi Katherine Johnson, şi Samuel Clemens, care insistă ca toți să-l cheme pe pseudonimul său literar.

Este aproape miezul nopții. Tesla urcă grațios pe platformă. Pocneşte din degete şi tuburile umplute cu gaz inundă totul cu lumină albă, pură.

Tesla le-a aranjat în aşa fel încât să alcătuiască numele câtorva dintre celebritățile prezente, ca şi numele poeților săi sârbi preferați. Îşi ridică mâinile către mulțimea înfiorată care aşteaptă.

— Domnilor şi doamnelor. Nu doresc deloc să vă plictisesc cu discursuri. V-am chemat aici să fiți martori la o demonstrație a puterii electricității.

Continuă să vorbească, iar vocea i se ridică la un registru înalt din cauza emoției. Scoate câteva lămpi fără filament şi le aşează împrejurul scenei. Subliniază că lumina lor nu scade, în ciuda depărtării lor față de sursa care emite energie.

— Observați cum gazul, la presiuni scăzute, manifestă o conductibiiitate extrem de ridicată. Acest gaz diferă prea puțin de acela din straturile superioare ale atmosferei noastre.

Încheie cu câteva fulgere sferice şi roți rotitoare din lumină. Pe măsură ce aplauzele se potolesc treptat, îşi ridică mâinile încă o dată.

— Acestea nu sunt decât scamatorii de salon. În această seară vreau să le mulțumesc, într-un mod dramatic şi vizibil, tuturor acelora dintre domniile voastre care m-ați susținut prin patronajul dumneavoastră, prin bunătatea dumneavoastră, prin prietenia dumneavoastră. Acesta este darul meu pentru voi şi pentru întreaga omenire.

Deschide un panou în partea din față a arcului de boltă. Un întrerupător masiv, cu levier, este dezvăluit. Tesla face o scurtă plecăciune şi apoi comută întrerupătorul.

Aerul trozneşte, încărcat de ozon. Electricitatea urlă prin corpul lui Tesla. Părul i se ridică şi în vârfurile degetelor îi dansează flăcări. Electricitatea este Dumnezeul lui, prietenul lui cel mai bun, singura lui iubită. Este curată, pură, absolută. Se arcuieşte prin el şi se înalță nevăzută în cer. Numai Tesla o poate vedea. Pentru el este orbitor de albă, culoarea pe care o vede când îl cuprind inspirația, spaima sau extazul.

Filamentele spirale absorb cantități colosale de energie. Peste tot în marea sală, pretutindeni în Oraşul Alb, luminile clipesc şi pălesc. Anne Morgan strigă din cauza şocului şi a spaimei.

Prin ferestrele boltite de deasupra cerul însuşi începe să strălucească.

Ceva scânteiază şt şuieră, iar maşina se opreşte. Aerul duhneşte a cupru topit şi sticlă şi cauciuc. N-are nici o importanță. Miracolul a fost săvârşit.

Tesla coboară de pe podium. Prietenii săi se îndepărtează de el, fără să vrea. Tesla zâmbeşte ca un tată înțelept.

— Dacă mă veți urma, am să vă arăt ce a făurit omul.

De afară se aud deja țipete. Tesla merge repede către uşi şi le deschide cu o smucitură.

Anne Morgan este printre primii care-l urmează afară. Nu-şi poate învinge teama față de el, în ciuda atracției pe care o simte, în ciuda celor mat

bune intenții pe care le are. De jur împrejurul său vede vizitatori ai târgului cu capetele date pe spate, sau care-şi acoperă ochii de spaimă, îşi îndreaptă şi ea privirea către ceruri şi scoate un strigăt scurt, uluit.

Cerul a luat foc. Sau, mai degrabă, arde, aşa cum ard filamentele într-una din lămpile electrice ale lui Tesla. A devenit o întindere de alb strălucitor. După câteva secunde, o dor ochii din cauza strălucirii intense şi trebuie să privească în altă parte.

Este miezul nopții, iar Palatul de Onoare e luminat ca de soarele amiezii.

Anne e suficient de aproape pentru a-l auzi pe Tesla rostind un singur cuvânt, şoptit:

— Magnific.

Westinghouse se apropie nervos.

— Efectul acesta e foarte spectaculos, zice el, dar n-ai face mai bine, ă, să-l închizi?

Tesla clatină din cap. Fața îi străluceşte de mândrie,

— Se pare că nu înțelegeți. Atmosfera însăşi, la o altitudine de aproximativ douăsprezece mii de metri, a devenit un conductor electric. Numesc asta „*lumina mea nocturnă terestră*”. Sarcina electrică este permanentă. Am alungat noaptea din lume, pentru totdeauna.

— Pentru totdeauna? se bâlbâie Westinghouse.

Anne Morgan se sprijină de o coloană, simțind pe spate marmura rece. Noaptea, alungată? Stelele, dispărute pentru totdeauna?

— Eşti nebun, îi spune ea lui Tesla. Ce ai făcut?

Tesla se îndepărtează. Reacția nu este cea pe care o aştepta el. Unde le e recunoştința? Le-a transformat întreaga lume într-un Oraş Alb, un oraş în care crima şi spaima şi coşmarurile nu mai sunt posibile. Totuşi, bărbații îl arată cu degetul, strigând blesteme, iar femeile plâng fără să se ascundă.

Îşi face loc cu coatele printre ei, către gară. Maşinării de carne, îşi spune. Sunt atât de obişnuiți cu ciclul lor ineficient al zilei şi nopții. Dar vor învăța.

Urcă într-un tren cu destinația New York şi îşi face rost de un compartiment rezervat. În timp ce călătoreşte prin noaptea aibă, fereastra sa rămâne puternic luminată.

În lumină se află adevărul. În lumină se află pacea. În lumină va putea, în sfârşit, să doarmă.

[*Originally published in „Isaac Asimov's Science Fiction Magazine”, June 1990*]